

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Пламен Митев

за дисертационния труд на Ваня Николова Рачева

на тема „Покровителство, автономия, суверенитет – политическата култура на възрожденския елит от първата половина на XIX век”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.2. История и Археология

В средите на научната колегия, Ваня Рачева отдавна си е спечелила признанието на способен, ерудиран, търсещ новото, критично мислещ и прецизен в изводите и оценките учен. В този смисъл, представената за публична защита докторска теза, обобщаваща, прочее, дългогодишните научни проучвания на Ваня Рачева за политическата активност и за политическата еманципация на българите през първата половина на XIX в., може да се разглежда като поредното доказателство за нейните професионални умения и качества. С характерния си стремеж да пресъздаде възможно най-обективно и най-пълно изследваните събития, личности и процеси, тя приема предизвикателството да се насочи към привидно добре осветлени въпроси от възрожденското ни минало и след детайлно проучване на целия наличен изворов материал и на всичко написано или вече изречено по избраната тема, тя предлага съвършено различна, но по-достоверна и многопластова интерпретация на вече познатото.

Достатъчно е да се проследят страниците, посветени на т.нар. дипломатическа мисия на Ив. Замбин и Ат. Некович в Петербург, политическите изяви на Софроний Врачански и Александър Некович, проекта за „Българско княжество” в Добруджа от 1831 г. или пък Велчовата завера от 1835 г., за да се убедим в ефективността на използвания от Ваня Рачева маниер на работа. В нейния фокус попадат пренебрегвани или „забравяни” досега по разни причини документални податки, очертават се невидими на пръв поглед връзки и зависимости, правят се изненадващи паралели и констатации, преобръщат се стари тълкувания, ревизират се необосновани оценки.

Достойнство на труда на В. Рачева е долавящото се в цялото основно изложение желание за разкриване на същността на руската имперска политика спрямо българите и спрямо формираните се български емигрантски общности в Дунавските княжества, Бесарабия и Южна Русия. Много добро впечатление у изкушения от балканската история читател оставя и последователно налагания в отделните параграфи подход към обяснение на еволюцията/промените в отстояваните от Петербург позиции към българските проблеми, както и на общото и различното в отношението на Русия към българи, власи и сърби.

Сред безспорните приноси на дисертацията ще открия третия параграф на втора глава, в който се предлага един различен и необременен от разните „филски” и „фобски” клишета прочит на достъпните документални свидетелства за политическото израстване на Неофит Хилендарски от атонски монах и свищовски даскал до национален водач. За първи път в изясняването на църковното ни движение се отделя специално място и на инициативата на Високата порта за свикване на цариградското събрание от 1845 г. Убеден съм, че изяснените от Ваня Рачева детайли около целите, участниците, хода и резултатите от това събрание ще дадат нови посоки за проучване не само на българо-гръцкия църковен спор, но и за преосмисляне на някои от историографските ни мантри по отношение на танзиматските реформи и тяхното влияние за политическата пробуда на формирация се през втората четвърт на XIX в. български елит. Прочее, извеждайки този пък именно проблем (ясно заявен още в заглавието на дисертацията и присъстващ и в двете глави на основния текст) ас. Ваня Рачева прави сполучлив опит да запълни друга голяма ниша в познанията ни за доосвободенската ни история. И доколкото част от тази проблематика е само загатната, заради другите съдържателни акценти в докторската теза, то направеното може да се оцени като важна стъпка към нейното по-цялостно бъдещо разработване.

Вероятно стилът на писане на Ваня Рачева може да не допадне на всеки читател, заради пространните допълнителни обяснения, които като че ли на отделни места утежняват основното изложение. Аз пък намирам точно този стил за удачен, разбираем и увлекателен, защото именно той допринася не само за доизясняване на конкретните факти и биографични щрихи, но и дава възможност за осмисляне на отделните събития или личности и в тяхното развитие, и в по-широкия контекст на онова отминало „балканско” време от първата половина на XIX в. Така, разказът за личните съдби на героите на Ваня Рачева умело се „вгражда” или пък „надскача” наложилия се

историографски и геополитически наратив за възрожденското ни минало. И още нещо. Впечатляващ е стремежът на авторката подробно, коректно и аналитично да представи постигнатото от родната и от чуждата историопис преди нея по всеки от разглежданите в дисертацията проблеми.

Авторефератът отразява коректно структурата, съдържанието, основните изводи и приносите на дисертационния труд. Всички изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение са спазени.

И най-беглото запознаване с университетската биография на Ваня Рачева показва, че с преподавателската си работа, с публикациите си (не само по темата на дисертацията, които многократно надвишават предписаната от законотворците бройка, а и по редица други парливи и до днес проблеми на „българския” XIX век), с дейното си участие в организацията на знакови за академичната ни гилдия научни форуми, с прецизността си на редактор и съставител на тематични сборници, тя отдавна и поубедителен начин е доказала и своето професионално израстване, и зрелостта си на изследовател.

Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди на Ваня Николова Рачева образователната и научна степен „доктор”.

проф. д-р Пламен Митев

София, 19.02.2017 г.